

Kaksi työvuoroa, yksi elämä

Toukokuusta 1975 vuoden loppuun olin määräaikaisena *Viikko-Sanomissa*, minä ja pari muuta kohtalotoveria toukokuussa lakkautetusta *Iltaset*-lehdestä. Kesän lopussa tuli selväksi, että myös maineikkaan uutiskuvalehden tarina päättyy vuoden lopussa.

Viikko-Sanomien vakinaisista toimittajista muodostettu työryhmä sai tehtäväkseen pohtia, miten lehden perinnettä voitaisiin yhtiössä jatkossa hyödyntää. Syntyi hahmotelma Helsingin Sanomien yhteydessä ilmestyvästä aikakauslehtimuotoisesta liitteestä, jonka toimittajakunnan ytimenä olisi *Viikko-Sanomien* silloinen toimitus. Uskoimme pitkään, että suunnitelma haudattiin ö-mappiin, kunnes *Kuukausiliite* vuonna 1983 sitten perustettiin.

Vakinaisille oli tehty selväksi, että heidän työsuhteensa jatkuisi Sanomien muissa lehdissä. Yksi aktiivisimmista avustajista oli tehnyt oman ratkaisunsa: **Arto Paasilinna** julkaisi syksyllä 1975 kolmannen romaaninsa *Jäniksen vuosi*. Siitä tuli yleisö- ja arvostelumenestys ja Suomessa ainutlaatuisen kansainvälisen kirjailijanuran alku.

Meille määräaikaisille seuraavat viikot olivat stressaavia. (Silloinen) vaimoni oli viimeisillään raskaana, ja yritin olla ajattelematta joutumista toista kertaa työttömäksi (edellinen työttömyys kesti viisitoista minuuttia, ennen kuin päätoimittaja **Jalmari Torikka** soitti ja pyysi Vekkipäiväkirjaan).

22. syyskuuta alkoi tapahtua. Olimme suunnitelleet sen viikon numeroon suuren vaalireportaasin, jonka piti mennä askelen pitemmälle ja askelen lähemmäksi joukkoja kuin Yleisradion tai päivälehtien poliittiset

toimittajat. Ainakin oli kiire. Juttujen deadline oli määrätty aamuyhdeksäksi, työtä oli luvassa koko yöksi.

Helsingissä alkoi illalla syksyn ensimmäinen myrsky, joka yltyi puuskissa yhteentoista boforiin. ”Hyvä vaalisää, akanat lentävät”, kirjoitin vaalirepparin ingressiin. Vaalien suuri häviö oli Maaseudun puolue ja siitä kuluneella vaalikaudella irtautunut Suomen kansan yhtenäisyyden puolue.

Illansuussa minut kutsuttiin sanomalehtiryhmän johtajan, päätoimittaja **Teo Mertasen** huoneeseen. Pöydän ääressä istui myös Ilta-Sanomien päätoimittaja **Martti Huhtamäki**. Mertanen kyseli siihenastisesta toimittajan urastani. Kuudetta vuotta *Uuden Suomen* uutis- ja kulttuuritoimittajana, puoli vuotta *Iltaisissa...* edellisestä toimituksesta kokemusta oli selvästi tarpeeksi, jälkimmäisestä tarpeeksi vähän. Herrat vaihtoivat suopeita silmäyksiä.

Mitä ajattelin, Mertanen aloitti vähän vaivautuneena, kulttuuritoimittajan hommasta Ilta-Sanomissa? Myöntelin, että ihan kiinnostavalta kuulostaa, enkä jostain syystä lisännyt, että siellähän on jo kulttuuritoimittaja. Vaistomaisesti päätin myös olla tähdentämättä, että *Uuden Suomen* taustastani huolimatta en jakanut lehden maailmankatsomusta, joskin viitisen vuotta kestänyt taistolaisvaiheeni oli hiipumassa turhautumiseksi.

Mietin jälkeenpäin, millainen rooli ja missä pelissä minulle oli ajateltu. Muutamaa päivää myöhemmin *Ilta-Sanomien* kulttuuritoimittaja **Matti Rinne** irtisanottiin, koska hänen sanottiin luovuttaneen lehden vedoksia ulkopuoliselle, eli toimittaja **Pertti Klemolalle**, joka esitteli niitä televisiossa. Rinteen irtisanominen peruttiin tiukkojen neuvottelujen jälkeen. Mutta Iltiksen kulttuuritoimittaja minustakin tuli, pitäisikö sanoa piru beelzebubin vartijaksi.

Palasin *Viikko-Sanomien* toimitukseen. Vaalihuoneistot sulkeutuivat ja jalkauduimme kuka vaalistudioon, kuka puolueiden vaalivalvojaisiin. Mailleen menevä lehti uhrasi määrärahan ja vuokrasimme taksin koko illaksi. Matkat tilaisuudesta toiseen sujuivat juohevasti.

Maaseudun puolueen vaalivalvojaisissa tunnelma oli pohjassa, kun kaksien edellisten vaalien kahdeksantoista paikkaa sulsi kahdeksi. Ainoat ilon ilmaukset kuultiin, kun puolueesta irtautunut ryhmä menetti toinen toisensa jälkeen kaksitoista kolmestatoista eduskuntapaikastaan. Erillään juhlivat myös kansandemokraatit punaisine ja sinisine paitoineen. Pieni

vaalivoitto taisi olla puolueen viimeisiä, mutta tunnelma oli kuin suuren tulevaisuuden kynnyksellä. Puolenyön jälkeen, kun tulos alkoi olla selvä, palasimme Erottajalle toimitukseen seulomaan aineistoa ja kirjoittamaan. Koneet lauloivat.

Aamuyöllä kolmen aikoihin vaimoni soitti Kannelmäestä ja kertoi polttojen alkaneen. Laskettu aika oli ollut viikkoa aikaisemmin, itse asiassa samana päivänä, jona istuimme setäni **Arijoutsin** kuusikymmenvuotiskekkereillä ja nauroimme vatsat kipeinä vierailevan taikurin **Solmu Mäkelän** esityksille. Ajoitus olisi ollut taianomainen. Mutta lapsi päätti tulla vaaliyönä.

Vuonna 1975 osa helsinkiläisistä synnyttäjistä ohjattiin Naistenklinikalle. Isiltä pääsy synnytys saliin oli kielletty, toisin kuin Kätilöopistolla, eikä synnytysvalmennustakaan siis ollut. Tiesimme tämän, mutta tilanne oli silti ahdistava: deadline ja syntymä, kumpikin vaati kaiken, mutta kahtaalle ei voinut jakautua.

Meillä oli varasuunnitelma. Vaimon ystävätär kiisi taksilla Kannelmäkeen ja tilanteen todettuaan edelleen synnyttäjän kanssa Naistenklinikalle. Jatkoin jutun kirjoittamista.

Juttu valmistui – todellakin – pari minuuttia ennen kuin puhelin soi. Minulla oli poika, yliaikaiseksi pieni ja laiha, mutta muuten täydellinen. Sellaisen tajuaminen, väsymyksestä, jännityksestä, syyllisyydentunnosta ja stressistä puoliksi sekapäisenä, ei millään tuntunut mahdolliselta. En ole varma tajuanko vieläkään.

Aamuvuoro tuli toimitukseen, toimitussihteerit ja taittajat. Joimme kahvit. Tarjosin sikareja, joita polteltiin kahvipöydässä. ”Mene jo”, työtoveri **Sakari Räsänen** komensi. ”Ja muista, että elämäsi on tästä eteenpäin aivan toisenlainen.”

Menin, ja aloin tutustua poikaani. Sitä jatkui kahdenkymmenenkolmen vuoden ajan, ehkä senkin jälkeen, kun elämä vielä kerran muuttui aivan toisenlaiseksi.

Aloitin joulukuun alusta 1998 toimituksen sisäisessä kierrossa Helsingin Sanomien ulkomaanosastolla. Viikon viidestä työvuo-rosta kaksi oli aina aamuvuoroja, jolloin pyrittiin tekemään omia juttuja. Joulukuun kahdeksantena olin kätyrivuorossa kääntämässä uutisia ja

editoimassa kirjeenvaihtajien juttuja. Washingtonista odotettiin **Tomi Ervamaan** raporttia Clintonin ja Lewinskin jutun kuulustelujen uusimmasta käänteestä. Seuraavan aamun lehteen oli myös menossa edellisenä päivänä kirjoittamani juttu internetin keskusteluryhmissä riehuvasta rasistisesta ja kansalliskiihkoisesta kirjoittelusta.

Kahdeksan jälkeen Ludviginkadun vahtimestari ilmoitti, että minua odotetaan alhaalla. Tunnetun sarjakuvakliseen mukaisesti lamppu syttyi päässäni ja valaisi kaiken sen minkä olin jo aavistanut odottavan pimeässä. Aavistuksesta varmuuteen oli silti aivan käsittämätön matka.

Muiden päivä- ja iltapäivälehtien lukijoiden tavoin olin passiivisesti seurannut makaaberia uutista miehen jalan löytymisestä Hyvinkään kaatopaikalla. Kohta löytyi toinen ruumiin kappale, ja oli selvää, että kyseessä oli tuoreen henkirikoksen uhri. Rekisteröin ohimennen, että uhrin jalka oli poliisin mukaan huomattavan karvainen ja kengännumero melko pieni, 41. No, ajattelin helpottuneena, ei siis ainakaan poikani **Riku**, jolla ei ollut mitään tekemistä Hyvinkään kanssa (siinä kolme ensimmäistä faktaa, jotka kieltäydyin tunnistamasta).

Kaatopaikkalöytö ei mitenkään tullut mieleeni, kun järvenpääläinen **Tero** soitti marraskuun lopulla. Kaverit (jotka silloin todellisuudessa jo tiesivät) olivat vähän huolissaan, kun Riku ei ollut ilmoitellut mitään menemisistään. Soitin kuitenkin Keski-Uudenmaan poliisipäivystykseen, jossa asiaan suhtauduttiin tyylillä ”pojilla on poikien menot”.

Ilmeisesti katoamisilmoitus kuitenkin rekisteröitiin, koska itsenäisyyspäivänä Hyvinkään henkirikoksen tutkijat pyysivät minut ja poikani äidin dna-näytteen ottoon oikeuslääketieteen laitokselle. Kaikki oli epävirallista ja kovin epädramaattista, ”kaiken varalta” ja erilaisia mahdollisuuksia pois sulkien, kuten jutun päätutkija meille rauhoitellen selvitti. Poikamme jäännökset olivat silloin jo Kytösuontien säilytyskaapissa, mutta me pohdimme vakavissamme olisiko tältä vain jäänyt kännykkälasku maksamatta. Mitä tahansa, paitsi... Mieli torjui vaihtoehdon, paitsi unessa.

Nousin, sanoin listurille ja toimitussihteerille, niin että kaikki ympärillä kuulivat (ja koko toimitus tiesi ennen kuin ehdin hissillä Ludviginkadun neljännessä kerroksesta ala-aulaan), sen mitä kymmenen sekuntia sitten en tiennyt tietäväni, enkä vieläkaan virallisesti tiennyt. En muista mitään matkasta alakertaan, korvissa humisi, ja samalla tajusin hämmästyttävän kirikkaasti, melkein sana kuin sanalta artikuloiden, että olen järjelle tavoittamattomalla tavalla muuttunut journalismin tekijästä sen kohteeksi.

Uskon, että tunne on pohjimmiltaan sama kuin juuri kiinni saadulla murhaajalla tai vaikka julkkiksella, jonka yksi moka muuttaa lööppien lellikistä sylkykupiksi. Poliitikko tai muu vaikuttaja voi tuntea hallitsevansa julkisuutta, tai ainakin kohtaavansa sen ajopuun tavoin, kaikkeen varautuneena. Lööppien kohteena oleminen tarkoittaa voimattomuuden ja avuttomuuden tunnetta, syvää järkytystä siitä, että yksityisyyden suojakerroin on murrettu.

Päivän loppu oli melkein unta sekin. Alhaalla odottava KRP:n komisario kertoi, että ruumis oli tunnistettu, tekijät tunnustaneet ja henkirikos siis lähestulkoon selvitetty. Uutinen asiasta ehti pikku neliönä tuoreille, jo ensimmäiseen painokseen: ”Neljä pidätetty kaatopaikkasurmasta.”

Edessä oli pitkä kevät, josta muistan vähän – olin loppiaisen jälkeen näköjään ostanut alennusmyynnistä hyvän ulsterin ja käyttänytkin sitä, kuten seuraavan syksyn pakkasilla ihmeekseni huomasin. Monena päivänä nousin Viiskulmasta kolmosen raitiovaunuun, jossa jokainen matkustaja luki iltapäivälehteä, kaikki samaa juttua, joka oli revitty minusta, tästä elämästä.

Halusin lukea kuulustelupöytäkirjat ja niiden saatanallisen kuohuttavat yksityiskohdat. Ne aiheuttivat vielä uuden lööppivyöryn. Muistan hautajaiset, tyhjyyden tunteen kantaessani liian kevyttä uurnaa – siinähan oli vain puolen ihmisen tuhka. Ja oikeudenkäynnin, jonka viimeisenä iltana alkoivat Naton pommitukset Belgradissa ja muualla Serbiassa. Juttuarkistosta päätellen tein keväällä 1999 ulkomaanosastolle useita taustajuttuja Kosovon sodasta. Onneksi oli työ, toinen elämä.

